

16. OBRAZEC IN NAVODILO ZA ZAKLJUČNO NARATIVNO POROČANJE O PROJEKTU

ZAKLJUČNO NARATIVNO POROČILO
Naslov projekta: Trajnost NWC – družbenoekonomski angažma in zmanjševanje revščine v lokalni skupnosti Nyamirambo v Kigaliju
Nosilec projekta: dr. Vlasta Jalušič
Številka pogodbe: 1811-10-000062
Trajanje: marec 2010 – oktober 2011
Obdobje poročanja: 1.10.2010 – 15.10.2011

1. Opis aktivnosti, ki so bile opravljene v okviru projekta

1. Ureditev infrastrukture - gradnja hiše in pridobitev stalnih prostorov za delovanje NWC

Izvedena je bila le prva faza aktivnosti (pripravljen je načrt za gradnjo hiše – Priloga 10), saj je zaradi težav, s katerimi smo se soočali (pojasnila smo poslali g. Verdirju aprila 2011), nismo mogli v celoti izvesti. Šele julija 2011 je NWC uspelo (s pomočjo odvetnika in sodišča *Nyamirambo Primary Court*) narediti prepis in urediti lastništvo parcele (Priloga 16). Dokler to ni bilo urejeno, ni bilo možno zaprositi za gradbeno dovoljenje. Kasneje pa se je izkazalo, da *Kigali Master-plan 2020* za tisti del Nyamirambo, kjer leži parcela NWC, diktira, da mora biti velikost parcele najmanj 4.000 m², da se na njej lahko gradi. To v času nakupa parcele še ni bilo znano. Tako se je pojavil nov (nepremostljiv) problem, saj je parcela NWC velika približno 1.000 m². Razmišljali smo o alternativnih možnostih (prodati parcelo in kupiti novo, prodati parcelo in kupiti hišo, obdržati parcelo in kupiti hišo), vendar nobena ni bila izvedljiva v zadnjih treh mesecih trajanja projekta. Odkar je *Kigali Master-plan* javno objavljen, se vsak potencialni kupec zaveda, da na tej parceli ne bo mogoče dobiti gradbenega dovoljenja. Tako je prodaja praktično nemogoča. Članicam NWC smo predlagali, da parcelo ponudijo na odkup sosedom, vendar ene sosedne ponudba ne zanima (saj tudi sama prodaja svojo parcelo z nedokončano hišo), z lastniki druge parcele pa članicam NWC ni uspelo vzpostaviti stika. V času obiska (v juliju in avgustu 2011) pri NWC, so članice s koordinatorko projekta šle na ogled več hiš, ki so naprodaj. V večini primerov se je izkazalo, da so hiše grajene iz blata in lesa, leto gradnje ni znano, koliko lastnikov se je že zamenjalo, ni znano, itd. Koordinatorka projekta je šla s predsednico NWC večkrat na *Nyarugenge District* z vprašanji glede parcele, gradnje, nakupa hiše, obnove hiše (v primeru nakupa starejše hiše) itd. Odgovori so vedno bili, da na NWC parceli ne bo mogoče dobiti gradbenega dovoljenja (da sicer NWC lahko zaprosi za izjemo, vendar ni realnih možnosti, da bo prošnja odobrena), da *Master-plan* predpisuje zelo stroge kriterije glede renoviranja in obnavljanja starejših hiš (v večini primerov to ni dovoljeno) in da priporočajo edino nakup novejših zgradb ali prostorov (tu pa se pojavi problem v ceni, saj so le-te v Kigaliju zelo visoke).

Tako smo se (sicer stežka) soočili in sprijaznili z dejstvom, da v času trajanja projekta ne bo mogoče hiše niti zgraditi niti kupiti – in da bo preostala sredstva, namenjena za to aktivnost, potrebno vrniti. Porabljena so bila le sredstva za pripravo načrtov (kot nagrada arhitektu oziroma povračilo stroškov) in nekaj sredstev za meritve parcele, pripravo topografskega načrta, itd. Porabljenih je bilo tudi nekaj sredstev za pohištvo in opremo, ki jo je NWC kupil za trenutne prostore (pisarna NWC, učilnica in dve sobi), ki jih najema. Smiselno je bilo kupiti pohištvo in opremo, ki je zagotavljalo in omogočalo nemoteno izvedbo drugih projektnih aktivnosti (tečajji, delavnice, vodenje – delo v pisarni, bivanje v

sobah, itd.)

2. Aktivnosti spodbujanja formalnega in izvedba neformalnega izobraževanja lokalnih vodij, žensk in otrok

V tem sklopu so bile predvidene naslednje aktivnosti: 10 mesečni tečaj angleščine; 7 mesečni tečaj opismenjevanja; delavnice ročnih del; delavnice o upravljanju, vodenju in vzdrževanju centra; izobraževanje za svetovanje in izvajanje delavnic o problematiki nasilja (skupaj z društvom SOS telefon – o njihovi izjavi, da izobraževanja v Ruandi ne bodo mogli izvesti, smo že obvestili (Priloga 17); za pomoč pri tej aktivnosti smo prosili *Rwanda Association of University Women* (RAUW) in preko njih našli primerni vodji treninga/izobraževanja) in potem 3 delavnice na temo pravic žensk in otrok, izkoriščanja, diskriminacije in nasilja; kreativne in učne delavnice za otroke; ter pridobivanje donacij za šolnine za članice NWC in njihove otroke.

Naštete aktivnosti so bile skoraj v celoti izvedene, kot je bilo načrtovano. Tečaj angleščine je trajal celo 11 mesecev, tečaj opismenjevanja pa 8 mesecev (sredstev je bilo dovolj, da smo oba tečaja za en mesec podaljšali). Tečaja angleščine se je udeleževalo skupno 75 žensk iz lokalne skupnosti (37v letu 2010 in 38 v letu 2011), od tega le dve članici NWC (in še to neredno). Vztrajno smo spodbujali članice, da se tečaja udeležujejo, saj jih polovica še vedno ne govori angleško, a brez uspeha. Tečaja opismenjevanja se je udeleževalo okrog 35 žensk iz lokalne skupnosti (nekateri so vmes nehale, nekaj pa jih je začelo kasneje) – od tega le dve članici NWC in še to neredno. Zopet smo članice NWC, ki nista pismeni, spodbujali k temu, da se tečaja udeležujeta, vendar sta najprej rekli, da znata toliko brati in pisati, da je začetek tečaja za njiju prelahak, kasneje (po tem, ko sta nekajkrat na tečaj prišli) pa sta rekli, da se tečaja ne moreta udeleževati, saj morata v tem času delati in skrbeti za otroke. Splošna ocena obeh tečajev je zelo dobra, večina tečajnic je prihajala redno in so tudi vidno napredovale (napredek je bil morda manj opazen pri starejših tečajnicah, ki se težje učijo), nekaj žensk pa se je (iz različnih razlogov – delo, skrb za otroke, moža, itd.) tečajev nehala udeleževati. (Priloga 18 – pisma nekaterih boljših tečajnic angleščine)

Delavnice ročnih so se izvajale skoraj 12 mesecev – 6 mesecev v letu 2010 in skoraj 6 mesecev v letu 2011. V letu 2010 je Semada (»učiteljica«) ženske iz lokalne skupnosti učila šivati na roke, vezti in kvačkati. Delale so predvsem prtičke, namizne prte, kape, ovitke za telefone, itd. – torej predvsem za lokalni trg (to so namreč izdelki, ki bi jih potencialno kupili lokalni prebivalci). V letu 2011 pa so se ženske učile delati torbe in uhane iz bananinih listov in drugih naravnih materialov, uhane in verižice iz papirja in podobno (ti izdelki so že bolj zanimivi za obiskovalce in turiste). Delavnic se je udeleževalo skupno okrog 40 žensk, več ali manj redno. (Priloga 19 – fotografije izdelkov in žensk na delavnicah)

Delavnica o upravljanju, vodenju in vzdrževanju centra je bila izvedena v okviru daljših sestankov s članicami NWC (in bandom ter predsednico NWC tudi ločeno) v času obiska vodje in/ali koordinatorke projekta. Koordinatorica projekta je za članice pripravila krajšo predstavitev o tej temi (*powerpoint*), ki ji je sledil pogovor / razprava (natančneje, več pogovorov in sicer ob vsakem srečanju z vodjo in/ali koordinatoriko). Nekateri članice so za to področje pokazale več interesa kot druge, nekateri so izrazile več interesa za vodenje NWC kot druge in nekateri so tudi pokazale, da imajo veliko večjo vlogo pri vodenju in vzdrževanju centra kot druge.

Izobraževanje za svetovanje in izvajanje delavnic o problematiki nasilja je bilo izvedeno v avgustu 2011 in sicer v okviru 5-dnevnega treninga, ki sta ga izmenično (in en dan skupaj) vodili Egidia Rukundo in Aissa Umutoni (Priloga 7 – CV obeh trenerk), ki ju je priporočil lokalni partner RAUW. Treninga se je udeležilo 5 članic NWC in članica RAUW, ki je pomagala pri organizaciji treninga in iskanju trenerk. Teme, ki jih je trening pokrival, so podrobno opisane v modulu (Priloga 20 – program za trening in poročilo trenerk). Vse udeleženske so po opravljenem treningu prejele certifikate in sedaj lahko izvajajo delavnice o teh temah. V septembru 2011 so udeleženske treninga izvedle 3 delavnice (po dve skupaj sta vodili delavnico) za dekleta in ženske iz lokalne skupnosti. Vsake delavnice se je udeležilo 20 deklet in žensk in poročila vodij delavnic so bila zelo pozitivna – udeleženske so na delavnicah aktivno sodelovale in izrazile željo po dodatnih delavnicah in željo po tem, da se organizirajo podobne delavnice tudi za moške.

Kreativne in učne delavnice za otroke so se redno izvajale v zadnjih štirih mesecih (od julija 2011), v neki meri pa so jih občasno izvajali prostovoljci že prej. V okviru delavnic so otroci najprej (večinoma osnovnošolci, nekaj tudi mlajših) brali, pisali, risali, ustvarjali, se igrali... Nato pa so se osredotočili bolj na domače naloge, učno pomoč, dodatno razlago snovi, pomoč pri angleščini, itd. Vsi otroci, ki so se delavnic udeleževali, so iz Nyamiramba – večina jih živi v bližini NWC pisarne in ker jim je bilo zanimivo opazovati različne aktivnosti, ki jih NWC izvaja (in tudi vse tujce, ki v pisarno NWC prihajajo, prostovoljce, projektne sodelavce), so večino časa, ko niso bili v šoli, prebili pred vrati pisarne. Ko so izvedeli za delavnice, so se jih želeli udeleževati vsi in učilnica je bila iz dneva v dan bolj polna, tako da smo jih na koncu morali razdeliti v skupine, saj ni bilo prostora v učilnici za vse naenkrat (skupno število otrok, ki so prihajali na delavnice je 52). Tako otroci kot starši so izrazili željo po nadaljevanju tovrstnih delavnic tudi v prihodnje. (Priloga 21 – fotografije z delavnic za otroke)

Zbiranje donacij za šolnine za članice NWC in za otroke je potekalo dokaj kontinuirano. Leta 2010 sta študij zaključili in diplomirali Marie Aimee Umugeni (sedaj predsednica NWC) in Jaqueline Uwamwiza, ki sta prejemale donacije za šolnino iz Slovenije, trenutno so na fakultete vpisane še tri članice, ki prav tako prejemajo donacije za šolnine iz Slovenije, četrta pa se je ravno vpisala v prvi letnik (*Soil Science and Environmental management, Faculty of Agriculture, National University of Rwanda*). Šolnina v Ruandi znaša okrog 1000\$ na leto. Za otroke pa so se donacije zbirale bolj občasno, posebej pred odhodom vodje in/ali koordinatorke projekta v Ruando. Poleg finančnih donacij, smo za otroke zbrali tudi nekaj sredstev za šolske potrebščine in obutev, ter ogromne količine obleke za otroke in ženske.

Florian Lipowski (iz Nemčije) že nekaj časa pomaga NWC pri različnih aktivnostih in so z njim zelo zadovoljni. S svojim delom pa je v veliko pomoč tudi nam, saj je koordinatorica projekta z njim v stiku na dnevni bazi in se določene zadeve lahko veliko hitreje uredijo ob njegovem posredovanju. Poročilo o njegovem delu je v Prilogi 15. V letu 2010 pa je bila pri NWC približno dva meseca prostovoljka Jana Krueger (prav tako iz Nemčije) – njeno poročilo prilagamo v Prilogi 27.

3. Aktivnosti za ekonomsko opolnomočenje žensk (aktivnosti, ki generirajo dohodek)

V okviru te aktivnosti smo načrtovali dejavnosti odgovornega skupnostnega turizma in »model« delitve dohodka (skupaj z lokalnim partnerjem, NDA) ter trženje in izvajanje dejavnosti odgovornega skupnostnega turizma. Omenjene aktivnosti so v veliki meri povezane z drugimi aktivnostmi (na primer ročna dela, drugi tečaji in delavnosti, delavnice za otroke – obiskovalce po navadi zanimajo tudi te aktivnosti), tovrstna dejavnost pa tudi večstransko mobilizira lokalne resurse ter ima povratne

učinke na motivacijo in položaj ciljnih skupin. NWC ima že nekaj časa dogovor z New Dawn Associates (NDA – lokalni partner) o vodeni turi po Nyamirambu. NDA oglašuje turo in ko dobijo stranke, pokličejo članice NWC, ki nato pripravijo sprejem gostov / turistov, jim predstavijo NWC in njihove aktivnosti, jih peljejo na turo po Nyamirambu, vodeni ogled pa so po navadi zaključili pri eni izmed članic doma, kjer so skupaj pripravili tradicionalno kosilo. Delitev dobička od vsake ture se deli in NWC prejme 70% dobička (žal se članice NWC ob podpisovanju tega sporazuma niso najbolje zavedale, kaj pomeni dobiček... Če turist plača 70\$ NDA, si ta odšteje stroške organizacije in posredovanja in NWC dobi 70% od tega, kar ostane – v praksi je to pogosto pomenilo okrog 30\$ na obiskovalca ali manj). Določen delež se razdeli tudi med lokalne prebivalce (ženske, ki prodajajo na tržnici, frizerje, krojače, itd.), ki so z obiskovalci v neposrednem stiku. Bordu NWC smo nekaj krat predlagali, da spremenijo dogovor z NDA in v letošnjem letu je nova predsednica NWC to poskušala, vendar NDA še ni pristal na spremembo dogovora v katerem piše tudi, da lahko na tak način NWC sodeluje samo z njimi. NWC to dejavnost oglašuje tudi preko svoje spletne strani, letakov in preko objave v vodiču Bradt, pred kratkim pa je poskušal vzpostaviti neposredni stik z različnimi ponudniki turističnih storitev v Ruandi. Lahko rečemo, da nek uspeh na tem področju vendarle je viden, saj je po informacijah NWC v obdobju poročanja center obiskalo 70 turistov. To je kar veliko število, sploh glede na relativno skromno oglaševanje in trženje te dejavnosti. Od vsakega turista/obiskovalca naj bi NWC prejel 30\$, torej skupno 2.100 \$. S temi sredstvi članice NWC plačujejo šolnine otrokom (v OŠ in SŠ), zdravstveno zavarovanje, določen delež bodo investirale v gojenje gob, itd. (Priloga 26 – fotografije in opis ture skupine turistov iz ZDA)

4. Aktivnosti vidnosti, diseminacije in refleksije

Načrtovane so bile naslednje aktivnosti: priprava programa in organiziranje mednarodne konference z naslovom »*Women's empowerment through community based tourism and cultural exchange: chances and challenges of grassroots development projects*« (Opolnomočenje žensk preko odgovornega skupnostnega turizma in kulturne izmenjave: potenciali in izzivi *grassroots* projektov) v Kigaliju; priprava scenarija, snemanje in izdelava nizkoprorračunskega dokumentarnega filma o projektu in situaciji žensk v Nyamirambu; ter obnavljanje spletne strani na temelju spremljanja vseh dejavnosti.

Konec novembra 2010 je bila v Kigaliju izvedena dvo-dnevna mednarodna konferenca s celodnevni pred-dogodkom (skupno torej 3 dni). Konference se je skupno udeležilo 63 ljudi, večina iz Ruande, ostali pa iz Ugande, Tanzanije, D.R.Kongo, Kameruna, Velike Britanije, Nizozemske, Francije in Slovenije. Konferenca je ustvarila prostor za izmenjavo znanj in izkušenj pri delu s podobnimi projekti med akademiki, raziskovalci, predstavniki nevladnih organizacij, politiki in aktivisti, ki se ukvarjajo z opolnomočenjem žensk, odpravljanjem revščine z oblikovanjem odgovornih skupnostnih projektov (npr. skupnostni turizem), s pravicami žensk in otrok, ter s tovrstnimi projekti, ki povezujejo turizem in lokalno kulturo. Žal se konference ni udeležila Dr. Jeanne d'Arc Mujawamariya (ministrica za spol in promocijo družine) iz Ruande in ne direktorica Direktorata za mednarodno razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč, ga. Alenka Suhadolnik. Udeležil pa se je g. Tillesen z Delegacije Evropske unije v Ruandi. Na pred-dogodku so se članice NWC (in nekateri udeleženci konference, ki so bili že v Kigaliju) udeležile celodnevnega treninga o skupnostnem turizmu, ki ga je vodila dr. Stroma Cole. Zaradi izredno pozitivnega odziva, aktivnega sodelovanja in tudi zaradi ocene po potrebi, smo se odločili s Stromo sodelovati tudi v prihodnje. Tekom dvodnevne konference pa so udeleženci

poslušali 14 predstavitev – tako teoretičnih kot tudi povsem praktičnih s konkretnimi primeri (tudi primeri dobrih praks). Zadnji del dvodnevne konference je potekal v obliki skupinskih delavnic, na katerih so skupine razpravljale o možnostih in izzivih tovrstnih projektov, izmenjale svoje zaključke in ugotovitve, temu pa je sledil še delovni sestanek ožjega kroga udeležencev, ki so izrazili interes za nadaljnje sodelovanje – tekom tega sestanka so se pogovarjali o možnostih tovrstnega sodelovanja. Konferenca se je zaključila s pogostitvijo in kulturnim programom – tradicionalni ruandski plesi (folkora). Evalvacija konference je bila dobra in večina udeležencev je bila mnenja, da bi se udeležili več takšnih konferenc. (Priloga 24 – evalvacija konference, program in fotografije)

Dokumentarni film je dokončan in bo 14.10.2011 prvič v javnosti prikazan (dvakrat pa je bil manjši skupini ljudi že pokazan) v Ljubljani, 19.10.2011 pa še v Murski Soboti. Kasneje ga nameravamo pokazati tudi drugod po Sloveniji, v Ruandi in drugje, pripravili pa bomo tudi kar nekaj DVD-jev, ki jih bomo ponudili posameznikom, profesorjem, organizacijam, itd. Po ogledu filma 14.10. načrtujemo tudi razpravo o izzivih razvojnih projektov, na katero smo povabili predstavnike drugih nevladnih organizacij, ki se s tovrstnimi projekti ukvarjajo. Ogled filma in izmenjava mnenj ter izkušenj je hkrati tudi zaključni dogodek projekta. Povabili smo vse (bivše) sodelavce, donatorje, prostovoljce, vse, ki so bili na tak ali drugačen način v projekt vpleteni in seveda tudi predstavnike MZZ (predvsem iz sektorja za človekove pravice in pa Direktorata za mednarodno razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč). Film (z angleškimi podnapisi) prilagamo na DVD-ju.

5. Aktivnosti vodenja projekta

Vodenje projekta povezuje vse aktivnosti v celoto in uravnava njihove skupne učinke, saj je v projektu zelo pomembno sinhrono doseganje ciljev in rezultatov. Te aktivnosti so obsegale: tekoče upravljanje in koordinacijo (*day-to-day management*), monitoring in evalviranje ter poročanje (finančno in narativno poročilo). Izredno veliko časa smo posvetili vodenju projekta in koordinaciji (kar je razvidno tudi iz časovnic), s članicami NWC (nekaterimi) smo bili v rednem stiku preko interneta in telefonskih pogovorov, z novo predsednico NWC smo v stiku dejansko vsak dan odkar je prevzela to funkcijo. Monitoringu in evalviranju smo posvetili največ pozornosti v času obiskov vodje in/ali koordinatorke projekta pri NWC, do neke mere pa se je to opravljalo tudi preko interneta (NWC vsak račun skenira in pošlje po elektronski pošti, od NWC smo zahtevali mesečna finančna in vsebinska poročila ter poročila posameznih dogodkov – v veliki meri smo jih redno prejeli) in s pomočjo prostovoljcev. Tudi za pripravo finančnih in narativnih poročil ter dopolnitev k le-tem smo porabili precej časa – v obdobju pred pogodbeno določenimi datumi oddaje poročil. V letu 2010 je bilo tekoče upravljanje, vodenje in koordiniranje nekoliko zahtevnejše, saj prejšnja predsednica ni bila najbolj odzivna, nova predsednica NWC pa je v stiku z nami praktično vsak dan.

2. Povzetek dosežkov projekta glede na zastavljene cilje in zastavljen okvir projekta

Splošni cilj tega projekta je bil v eni od najrevnejših držav postkonfliktne regije velikih jezer utrditi že obstoječi ženski center kot stabilno, lokalno in regionalno dobro umeščeno organizacijo civilne družbe, ki bi razpolagala z vso potrebno infrastrukturo in bi na dolgi rok bila sposobna samostojno posegati v družbeno dogajanje, ustvarjati dohodek na osnovi skupnostne ekonomske dejavnosti, zagovarjati interese žensk in otrok v lokalni skupnosti – na ta način pa vplivati tudi na lokalne in

državne politike. Cilj je bil delno dosežen, kajti Ženski center je vsekakor bil skozi ta projekt utrjen, okrepljen in tudi v lokalni skupnosti se je izkazal kot (med ženskami) pomembni akter, ki zagovarja pravice in interese žensk ter otrok. Temelji za ustvarjanje lastnega prihodka so postavljeni in sicer preko aktivnosti turizma, ročnih del in nedavne odločitve članic NWC, da bodo parcelo, na kateri ni mogoče graditi, izkoristile za pridelovanje gob (in načrtovanja najema restavracije v prihodnje). Vsekakor pa bo za uspešnost in trajnost dejavnosti, ki bodo generirale dovolj dohodka, da bo NWC samostojen na dolgi rok, potrebno še naprej veliko intenzivnega dela in prizadevanja, tudi pridobivanje sredstev za nadaljnje projekte. Popolno doseglo cilja je onemogočila težavna situacija s parcelo in (ne)gradnjo hiše. Ker ta aktivnost ni bila izvedena, NWC nima v lasti potrebne infrastrukture, ki bi mu zagotavljala dolgoročni obstoj in prostore za delo (tako za aktivnosti za lokalno skupnost kot tudi za aktivnosti, ki bi generirale lastni dohodek). Načrti za hišo so bili v okviru projekta pripravljeni in menimo, da so zelo dobri. Tudi v prihodnje si bomo prizadevali za realizacijo te ideje (pod predpostavko, da bomo pridobili zadosti sredstev za gradnjo hiše po narejenem načrtu).

Specifični zastavljeni cilji projekta pa so bili: doseganje boljše socialne vključenosti specifičnih skupin žensk, večje enakosti spolov, spoštovanja pravic žensk in otrok skozi povečano delovanje in intervencijo ženske skupine na lokalnem in nacionalnem nivoju; večje ekonomsko opolnomočenje žensk in članov lokalne skupnosti preko implementacije aktivnosti, ki generirajo dohodek in s tem odpravljanje revščine; vzpostavitev dolgoročne trajnostne infrastrukture z gradnjo hiše-sedeža centra; izboljšanje formalne in neformalne izobrazbe žensk in otrok v lokalni skupnosti; ter vidnost ženskega centra in refleksija razvojnih aktivnosti v regionalnem in globalnem kontekstu.

Boljša socialna vključenost specifičnih skupin žensk, večja enakost spolov in spoštovanje pravic žensk in otrok se dosega preko izobraževalnih aktivnosti – tečajev, delavnic in treningov, vendar pa vse dejavnosti ostajajo na lokalnem nivoju. Ženske, ki se učijo brati in pisati, so predvsem starejše ženske, ki v šolo nikoli niso hodile in tako niso mogle nikjer najti službe (niti kot prodajalke, saj niso znale napisati računov). Že z osnovno stopnjo pismenosti pa lahko na primer prodajajo na lokalnih tržnicah, iščejo službo kot prodajalke, itd. Kot veliko prednost so izpostavile tudi to, da sedaj končno lahko razumejo sms sporočila, ki jih na telefone redno prejemajo (v Ruandi poteka obveščanje – tako države kot tudi privatnih podjetij – v glavnem preko sms sporočil; na primer: če ima policija kakšno obvestilo za državljane, vsem pošljejo sms sporočila, saj so številke vseh zbrane v bazah podatkov) – tako pa se bodo tudi veliko bolj počutile kot del družbe. Pismenost je tudi neke vrste statusni simbol, saj so nepismeni tudi najrevnejši. Ženske, ki so pismene in govorijo angleško, so v družbi veliko boljše sprejete, hkrati pa so deležne tudi večjega spoštovanja v družinah in od svojih mož.

Ekonomsko opolnomočenje žensk in prebivalcev lokalne skupnosti in s tem zmanjševanje revščine preko aktivnosti, ki generirajo dohodek, je bilo delno doseženo. Velik pomen in doprinos smo videli v hiši, ki je nismo mogli zgraditi in je močno vplivala na doseganje ciljev. Ostale aktivnosti, ki jih izvaja NWC in ki generirajo dohodek, pa so v večji meri uspešne – npr. turizem – vendar za enkrat še ne predstavljajo zadostnega vira dohodkov, da bi lahko govorili o zmanjševanju revščine v celotni lokalni skupnosti. Članice NWC in ljudje iz skupnosti, ki so s turisti v neposrednem stiku, vsekakor imajo ekonomsko korist od te dejavnosti, posredno seveda tudi celotna skupnost, vendar bolj v smislu promocije, vedno večjega števila turistov, ki v to skupnost pridejo, tam kupujejo, obiščejo restavracije, trgovine, se vozijo z lokalnimi taksiji, itd.

Cilj vzpostaviti dolgoročno trajno infrastrukturo (hišo) za NWC in za lokalno skupnost ni bil dosežen (glej opise zgoraj in v prilogah).

Cilj izboljšati formalno in neformalno izobrazbo žensk in otrok je vsekakor bil dosežen, saj sta (kot že omenjeno) 2 članici NWC že diplomirali, 3 še študirajo in četrta članica bo s študijem pričela v novembru. Ob predpostavki, da bodo vse študentke študij tudi uspešno zaključile, bo tako skupno 6 članic NWC imelo univerzitetno izobrazbo (kar je skoraj polovica) – to pa je v primerjavi s situacijo

pred nekaj leti zelo velik uspeh. S pomočjo donacij in prihodka, ki ga ima NWC od turizma, je šolanje omogočeno tudi otrokom članic in nekaterim drugim iz lokalne skupnosti. Večina otrok, ki je pokazala svoja šolska spričevala, nima najboljšega učnega uspeha, zato pa smo predlagali, da se NWC veliko bolj intenzivno angažira pri delavnicah za otroke in nudenju učne pomoči.

Cilj povečati vidnost ženskega centra je bil dosežen, saj smo preko sestankov (z veleposlanico Ruande na Nizozemskem, podžupanjo mesta Kigali, predstavniki drugih organizacij, društev, itd.) dobro predstavili NWC in projekte ter aktivnosti. V času konference v Kigaliju je bil objavljen daljši članek v časopisu New Times. Pred kratkim pa je predsednica NWC dala intervju za oddajo Globus (dostopno na: <http://tvslo.si/predvajaj/globus/ava2.118216775/>, 7. minuta). Pri tem je v veliko pomoč tudi spletna stran, ki ima relativno veliko število obiskov (podatek zgoraj). Refleksija razvojnih aktivnosti v regionalnem in globalnem kontekstu pa bo dosežena predvsem s prikazovanji dokumentarnega filma – tudi po koncu projekta.

Zaključimo torej lahko, da je bil projekt z izjemo ene (sicer izredno pomembne) aktivnosti relativno uspešen in večina ciljev dosežena (razen cilj zagotoviti potrebno infrastrukturo, torej hišo, ki ni bil niti delno dosežen). Zavedamo se pomena tega neuspeha in učinka na vse ostale komponente projekta, vendar smo mnenja, da na podlagi te aktivnosti ne smemo pozabiti na uspehe in dosežke na drugih področjih.

Smotno je uspešnost projekta in dosežke meriti tudi na podlagi razmerja med pričakovanimi rezultati in dejansko doseženimi rezultati, zato dodajamo podrobnejši pregled:

Pričakovani rezultati – doseženi rezultati

»Varčna« in okolju prijazna hiša ter primerno opremljeni prostori za delovanje je osrednji rezultat projekta – rezultat ni bil dosežen, pripravljeni so le načrti za hišo.

Tečaji opismenjevanja (7 mesecev), angleščine (10 mesecev) in delavnica ročnih del za ženske – pričakovani rezultat je bil v celoti dosežen, saj je tečaj opismenjevanja trajal 8 mesecev, angleščine 10 mesecev, delavnice ročnih del pa so se izvajale redno in skupno kar 12 mesecev. Pričakovano število vključenih žensk je bilo od 25 do 50, dejansko pa je bilo v omenjene aktivnosti vključenih veliko več (okrog 150), kar uspešnost še poveča.

*Usposabljanja, delavnice in svetovanja za ženske, lokalne vodje in za otroke (2 delavnici o vodenju in vzdrževanju centra ter skupnostnem turizmu; 3 izobraževanja za svetovanje in izvajanje delavnic o problematiki nasilja (SOS telefon); 3 celodnevne delavnice za lokalno skupnost o pravicah žensk in otrok, izkoriščanju in diskriminaciji; 2-3 kreativne in učne delavnice za otroke) – delavnici o vodenju in vzdrževanju centra sta bili izvedeni v okviru sestankov z NWC za članice NWC (podrobneje opisano zgoraj), celodnevna delavnica o skupnostnem turizmu pa je bila izvedena kot pred-dogodek mednarodne konference v novembru 2010, vodila jo je dr. Stroma Cole; izobraževanje o problematiki nasilja ni izvedlo društvo SOS telefon iz Slovenije, zato smo koncept izobraževanja oziroma usposabljanja nekoliko spremenili in prilagodili situaciji, ter v sodelovanju z RAUW in dvema trenerkama po njihovem priporočilu izvedli 5-dnevni *training of trainers* s poudarkom na nasilju nad ženskami, pravicah žensk in otrok in nasilju na splošno; temu treningu so sledile 3 celodnevne delavnice za lokalno skupnost, ki so jih izvedle udeleženske treninga; izvedenih je bilo tudi več kot 3 delavnic za otroke. Skupno smo pričakovali vpletenost in sodelovanje približno 80 udeležencev, vendar jih je bilo veliko več (15 članic NWC, vsaj 60 žensk iz lokalne skupnosti, okrog 50 otrok)*

Sodelovanje žensk v lokalni oblasti in vključenost v formalno izobraževanje (sodelovanje najmanj ene ali več članic centra na lokalni ravni oblasti ter interakcije z lokalnimi vodji, študij 5 članic NWC na univerzi in uspešno napredovanje v naslednji letnik ter šolanje otrok) – po poroki in odhodu prejšnje predsednice ni nobena druga članica NWC imela pomembnejše vloge v lokalnih oblasteh, le ena članica je z lokalnimi oblastmi sodelovala, se udeleževala sestankov, vendar ni imela nobene formalne vloge; v letu 2010 sta diplomirali 2 članici NWC (Jaqueline Uwamwiza in Marie Aimee

Umugeni), prejšnja predsednica 2. letnika študija ni izdelala in je študij tudi pustila, 3 članice NWC še študirajo in so pri tem uspešne; najmlajša članica NWC, ki je stara 20 let, je izrazila željo, da bi študirala medicino, a smo ravnokar izvedeli, da se je vpisala na Fakulteto za agrikulturo (*Soil Science and Environmental management, Faculty of Agriculture, National University of Rwanda*) in naj bi s študijem pričela z novembrom.

Model odgovornega skupnostnega turizma kot način odpravljanja revščine (intenzivnost dejavnosti in pogostost obiskov, kvaliteta in zadovoljstvo klientov, koliko ljudi ima neposredne koristi od dohodka (najmanj 30) in način delitve dohodka v skupnosti, povečanje ekonomske varnosti in kompetentnosti žensk na področju izvajanja dejavnosti) – intenzivnost in število obiskov je sicer nekoliko nižje od pričakovanega oziroma zaželenega (70 obiskovalcev od marca 2010); korist od te dejavnosti ima približno 40 ljudi iz lokalne skupnosti (članice NWC, njihovi otroci, ženske na lokalni tržnici Biryogo, krojači in frizerke, kamor v okviru ture članice peljejo turiste), 70% dobička od vsake ture naj bi dobil NWC (NDA si najprej odšteje vse lastne stroške), potem naj bi se 10\$ med vsako turo razdelilo med krojača, frizerko in žensko s tržnice, ki jih turisti obiščejo (te osebe so različne), v praksi NWC največkrat od turistov dobi po 30\$ ali manj, v času trajanja projekta je NWC od te dejavnosti zaslužil okrog 2.100\$, kar je približno 1.500 €.

Ažurirana spletna stran – rezultat dosežen, število obiskov strani od januarja 2011 do septembra 2011 – 1.725, kar je po našem mnenju zelo dobra obiskanost.

Mednarodna konferenca v Kigaliju (število udeležencev do 40, medijska pokritost konference, pozitivna evalvacija) – rezultat je bil dosežen, število udeležencev je bilo 63, prisotnih je bilo 5 novinarjev, 3 od njih so vodjo in koordinatorko projekta posebej intervjuvali in potrdili, da bodo o konferenci in o našem delu objavili članek ter nam ga kasneje posredovali (a nam ga je posredoval le en novinar New Times – v Prilogi 25), evalvacija je v prilogi in je zelo pozitivna.

Dokumentarni film (število DVD-jev 50, število prikazovanj – vsaj 2) – rezultat je dosežen, film je dokončan, 14.10.2011 bo prva javna projekcija filma v Ljubljani, 19.10.2011 pa druga v Murski Soboti, kasneje jih bo še več in tudi v drugih delih Slovenije, v Ruandi in drugod; za dogodek 14.10. bomo pripravili 30 DVD-jev, nekaj pa za 19.10. in naknadno še več – odvisno od interesa.

3. Pogoji, v katerih so potekale projektne aktivnosti (težave / uspehi)

Ureditev infrastrukture - gradnja hiše in pridobitev stalnih prostorov za delovanje NWC

Pri prvi aktivnosti smo se soočali z velikimi težavami in sicer z urejanjem lastništva parcele in prepisom na NWC (glej opis zgoraj in v prilogi). Te aktivnosti v obdobju trajanja projekta žal ni bilo možno izvesti (v celoti je bila izvedena le prva faza – priprava načrtov za hišo, ki so tudi v prilogi). Faktorjev, ki so na nastanek teh težav vplivali, je bilo več, predvsem pa neurejene lastniške pravice in neurejeni dokumenti prejšnjih lastnikov parcele. Kasneje pa se v našem primeru kot »težava« pojavi *Kigali Master-plan 2020*. Na nastanek teh težav je vsekakor vplivalo tudi slabo vodenje NWC in nesporazumi, ki so nastali znotraj skupine in med skupino ter zaposlenima v lokalni pisarni NWC. V veliki meri pa tudi nepopolno obveščanje z njihove strani in neposredovanje vseh podatkov, dokumentov in informacij. Šele ko smo dobili vse informacije, smo imeli popolni vpogled v težavo – takrat pa je žal bilo že prepozno in ni bilo druge poti, kot urejanje prepisa parcele in urejanje lastništva s pomočjo odvetnika preko sodišča v Nyamirambu. Lastništvo in prepis smo vendarle uredili, kar je glede na celotno situacijo (manjši) uspeh. Če bi imeli na voljo precej več časa, bi morda aktivnost vendarle lahko izvedli.

Aktivnosti spodbujanja formalnega in izvedba neformalnega izobraževanja lokalnih vodij, žensk in otrok

Pri izvajanju različnih tečajev, delavnic in treningov/izobraževanj ni bilo večjih težav. Morda bi omenili le dejstvo, da se članice NWC, ki so nepismene in/ali ne govorijo angleško, niso udeleževale teh tečajev. Vztrajno smo jih k temu spodbujali, vendar naše prizadevanje ni imelo večjega učinka (nekaj se jih je sicer na to spodbujanje odzvalo, vendar le za krajši čas). Njihove argumente, zakaj je bilo temu tako, samo navedli že v prvi točki. Drugače težav ni bilo, z učitelji in izvajalci delavnic, tečajev, treningov smo dobro sodelovali (oziroma je z njimi sodeloval predvsem NWC, mi pa posredno), tudi udeleženke so bile z njimi in s samimi dogodki zelo zadovoljne. Za praktično vse so izrazile željo, da bi jih bilo še več (predvsem tečaj angleščine, opismenjevanja, ročnih del in delavnic o nasilju, pravicah žensk in otrok, itd.) in da bi v nekatere izmed teh vključili tudi moške (predvsem delavnice o nasilju, pravicah, itd.).

Tudi pri zbiranju donacij ni bilo večjih težav – donatorji / sponzorji iz Slovenije, ki pomagajo pri šolninah za članice NWC, so v bistvu »stalni«, kar pomeni, da letno donirajo približno 1000\$ za vsako članico. Pri ostalih donacijah je drugače, zbirale so se občasno in predvsem pred odhodom v Ruando. Zneski so se gibali od 20 eur do 250 eur, donatorji pa so bili posamezniki, osnovne šole, itd. S temi sredstvi smo nekaterim otrokom iz Nyamiramba plačali letne šolnine in nekaterim kupiti šolske potrebščine (torbe, zvezke, pisala, ravnila, itd.).

Aktivnosti za ekonomsko opolnomočenje žensk (aktivnosti, ki generirajo dohodek)

Pri tej aktivnosti se nismo soočali z večjimi težavi, vseeno pa ni opaziti večjih uspehov – v smislu visokega dohodka za NWC. NWC aktivnosti kontinuirano izvaja, vendar je odvisen od lokalnega partnerja NDA, ki obiskovalce / turiste k njim pripelje. Kot smo že omenili, je bilo v obdobju poročanja pri NWC 70 turistov. Eden izmed razlogov za to je skromno trženje te »storitve / ponudbe« NWC, drugi pa je sporazum, ki ga je NWC podpisal z NDA pred časom (v katerem piše, da NWC ne sme sodelovati z drugimi agencijami na tak način – torej, da lahko le preko NDA sprejema turiste). Trudili smo se in si prizadevali za to, da bi NWC in NDA sporazum spremenila, vendar NDA do sedaj na to še ni pristal. Se je pa predsednica NWC z direktorico NDA dogovorila, da lahko NWC sprejme vsakega obiskovalca, ki do njih pride sam (torej brez posredništva drugih agencij). To je zelo pozitivno, vendar pa je obiskovalcev, ki v Nyamirambo pridejo sami, izredno malo. Ruanda je namreč usmerjena v »high-end« turizem in večina turistov v državo pride zaradi gorskih goril, safarija, itd. To so večinoma ljudje, ki se zadržujejo v turističnih resortih in hotelih in v mestno četrt, kot je Nyamirambo, sami enostavno ne gredo. Backpacker-jev in mlajših popotnikov v Ruandi še vedno ni pogosto opaziti, saj turistična ponudba v deželi do le-teh ni najbolj prijazna. Rešitev torej vidimo v sodelovanju z drugimi agencijami in ponudniki turističnih storitev (hoteli, velike restavracije, itd.). Še naprej si bomo prizadevali za spremembo sporazuma med NWC in NDA, pred kratkim pa je NWC tudi že kontaktiral večje število omenjenih agencij in ponudnikov. Ena izmed težav, ki jo je tudi vredno izpostaviti, pa je premajhno število članic NWC, ki govorijo tekoče angleško in so dovolj fleksibilne, da lahko turiste vodijo na turo kadarkoli se le-ti pojavijo. Ponavadi namreč za obisk izvejo le kak dan prej ali še to ne. Če bi vse članice NWC tekoče govorile angleško, bi se lažje organizirale in bi si lahko vzele veliko več časa za obiskovalce/turiste. Kot zadnje pa bi omenili težavo nekaterih članic NWC, ki se neposredno ukvarjajo z vodenjem turistov – zadržanost in sramežljivost, ki za sabo včasih potegneta redkobesednost. Vodja in koordinatorka projekta sta bili pri več vodenjih prisotni in sta članice pri

tem lahko opazovali. Večkrat se je zgodilo, da je bilo turistom potrebno kaj dodatno razložiti, pojasniti ali jim enostavno dati več informacij. Vzrok za to je verjetno nesigurnost v svoje znanje angleščine, deloma pa tudi premalo (predvsem kvalitetnih) treningov za delo s turisti.

Aktivnosti vidnosti, diseminacije in refleksije

Priprava in organizacija mednarodne konference v Kigaliju je večinoma potekala brez večjih zapletov. Predvsem pri logističnih zadevah nam je pomagal lokalni partner NDA, pri vsebinskem delu pa *Kigali Institute of Education – Center for Gender, Culture and Development* (KIE – CGCD). Odziv na »call for papers« je bil morda nekoliko slabši, kot smo pričakovali, prijav za udeležbo na konferenci pa smo prejeli več, kot smo udeležencev lahko sprejeli (s čemer smo bili izredno zadovoljni). V priloženem programu so omenjeni vsi govorniki in gostje, ki bi se konference naj udeležili – žal je Dr. Jeanne d’Arc Mujawamariya (ministrica za spol in promocijo družine) prisotnost odpovedala, prav tako tudi direktorica Direktorata za mednarodno razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč, ga. Alenka Suhadolnik. Direktorja Delegacije EU v Ruandi pa je zamenjal g. Achim Tillesen (*Head of Economy and Governance Section at the EU Delegation in Rwanda*). Kot je razvidno iz priloge in evalvacije, so bili udeleženci in gostje iz različnih držav, tako afriških kot tudi evropskih – prizadevali smo si za čim širši spekter udeležencev (tako različni profili ljudi kot tudi geografsko). Konferenca je bila ocenjena zelo dobro. S tem smo vzpostavili tudi veliko novih stikov in temelje za nadaljnja sodelovanja (npr. z Ireno Weber, Stromo Cole, Immaculate Owacha (in Slovensko filantropijo), Ediriso, itd.). Nekaj idej za možnosti za sodelovanje smo izmenjali že na delovnem sestanku po konferenci. V času konference je bil objavljen članek v časopisu *New Times* (če so bili še kje drugje, jih sami nismo zasledili, novinarji, ki so nam jih obljubili, pa se nam kasneje niso več oglasili). Pri tem sodelovanju z novinarji je bilo izredno zanimivo to, da so vsi (razen enega) takoj povedali, da pričakujejo, da jim mi krijemo potne stroške od redakcije do hotela, kjer je potekala konferenca, in nazaj (kljub temu, da so jih nadrejeni poslali na konferenco) in so se z nami pogovarjali šele po tem, ko so dobili denar.

Pri pripravi dokumentarnega filma smo se soočali z manjšimi težavami – predvsem zaradi izredno majhnega *budgeta* namenjega tej aktivnosti. Nekaj gradiva smo sicer že imeli, saj je vodja projekta že od leta 2007 nosila kamero s sabo v Ruando, vendar pa je bilo zelo veliko gradiva še posneti. V novembru 2010 je tako v Ruando potoval tudi Matej Loredan, ki je vse aktivnosti in praktično vso dogajanje dokumentiral. Ker za to ni bilo vnaprej predvidenih sredstev, si je iz plačila, ki ga je prejel, plačal letalsko karto in vse ostale stroške poti in bivanja v Ruandi (to pomeni, da je zelo velik delež plačila tudi porabil in delal bolj kot ne prostovoljno). Zaradi pomanjkanja časa in v nekaterih primerih znanja (npr. obdelava zvoka, prevodi, podnapisi, montaža, itd.), smo za pomoč prosili kar nekaj ljudi. Na nek način smo to vnaprej predvideli in zato v finančni načrt umestili nekaj sredstev za nagrade za prostovoljce. V večji meri je šlo za simbolne nagrade, kjer pa je bilo dela zares ogromno (obdelava zvoka na primer – predvsem zaradi tega, ker so v filmu posnetki narejeni s štirimi različnimi kamerami in zvok je bil ponekod neverjetno slab), je bila temu primernejša tudi višina te nagrade. Film je bil narejen z minimalnimi finančnimi sredstvi in z ogromnim vložkom prostovoljnega dela.

Pri urejanju spletne strani večjih težav ni bilo (po tem, ko je bila stran na novo postavljena, oblikovana in premeščena na drug strežnik – s pomočjo društva Denia), vendar je bila težava pri rednem ažuriranju vsebine predvsem v pomanjkanju časa koordinatorke projekta, da to vsebino in posodobitve sama pripravlja, in v neznanju urejanja strani članic NWC. Stran je vseeno občasno bila posodobljena, dodana vsebina, fotografije itd. in obisk strani je dokaj zadovoljiv. Pred kratkim smo za to delo angažirali študentko in prostovoljca, ki je že nekaj časa prisoten v pisarni NWC in so tako spremembe bolj redne, obisk strani pa je se tudi opazno povečal.

Aktivnosti vodenja projekta

Pri vodenju projekta smo imeli nekaj težav z (ne)redno komunikacijo oziroma neodzivnostjo prejšnje predsednice (teh težav sedaj ni), nekaj tehničnih težav (zelo pogost izpad električne energije in interneta v Nyamirambu, kar povsem onemogoči komunikacijo in delo) in pa pomanjkanjem časa – vodja projekta je bila v času trajanja projekta v Ruandi samo enkrat (november – december 2010), koordinatorka projekta trikrat (april 2010, november 2010, julij – avgust 2011). Imeli smo namen in željo po bolj pogostem potovanju v Ruando, a to zaradi drugega dela in obveznosti vodje in koordinatorka projekta enostavno ni bilo mogoče. Drugih večjih težav ni bilo, aktivnosti so potekale v večji meri tekoče, redno in kot načrtovano.

4. Zagotovitev trajnosti dosežkov projekta po njegovem zaključku

Ob prijavi projekta smo bili prepričani, da bo trajnost rezultatov po koncu projekta temeljila predvsem na lastništvu hiše oz. prostorov za delovanje NWC, kjer bi bili tudi prostori za goste in restavracija, ki bi ženski skupini zagotavljali dohodek (skupnostni turizem) – to pa bi pomenilo dolgoročno stabilnost in opolnomočenje samega ženskega centra. Poleg tega bi se trajnost rezultatov zagotovila tudi s kakovostnim programom aktivnosti NWC v lokalni skupnosti, z nadaljevanjem zbiranja sredstev od zasebnih donatorjev za formalno izobraževanje, z usposabljanjem članic NWC za vodenje projektov ter z uspešnim promoviranjem NWC – predvsem skozi dokumentarni film in mednarodno konferenco (vzpostavitev kontaktov, možnosti novih partnerstev, sodelovanja in novih projektov), delno pa tudi s pomočjo spletne strani, preko katere lahko zainteresirani (prostovoljci, turisti, raziskovalci, aktivisti, potencialni donatorji, druge nevladne organizacije, itd.) vzpostavijo kontakt in morda sodelovanje z NWC.

Žal hiša ni bila zgrajena in NWC za enkrat ostaja v najemniških prostorih (NWC najema pisarno, učilnico, dve sobi, wc in tuš). Za dolgoročno stabilnost in neodvisnost NWC je lahko to zelo nevarno, saj bo NWC težko zbral dovolj sredstev za letni najem teh prostorov (najemnina se je ves čas krila iz sredstev različnih projektov). Za enkrat je sredstev dovolj, da se pokrije najemnina še za leto 2012, za naprej pa trenutno sredstev ni. Prizadevali si bomo najti rešitev, kajti parcela ostaja v trajnem lastništvu NWC, načrti za hišo prav tako in se lahko uporabijo tudi kasneje.

Program aktivnosti in dela NWC za naprej predstavljajo predvsem aktivnosti, načrtovane v okviru projekta »Ženski center Nyamirambo – ženske za ženske«, ki bo trajal do oktobra 2012. Po tem pa bo potrebno pridobiti nova sredstva za najem prostorov in za izvajanje aktivnosti, ki se lahko nadaljujejo neodvisno od tekočih projektov (turizem, ročna dela, različni tečaji, delavnice, itd.), saj vsi kupljeni materiali in oprema ostajajo v neposrednem lastništvu NWC; prav tako pa bo članicam NWC ostalo pridobljeno znanje, sposobnosti in izkušnje, ki jim bo v veliko pomoč pri nadaljnjem delu – tako v okviru NWC kot tudi posamezno.

Prepričani smo, da bodo zasebni donatorji, ki pomagajo pri šolninah trem članicam NWC, to počeli tudi naprej, neodvisno od tekočih projektov in sicer do zaključka študija.

Preko mednarodne konference se je NWC mednarodni javnosti dobro predstavil, s pomočjo spletne strani in predvsem dokumentarnega filma, pa se bo promoviral še naprej – spletno stran bomo skupaj vzdrževali in urejali tudi po koncu obeh tekočih projektov (dokler bomo lahko plačevali domeno), dokumentarni film pa se bo prikazoval v različnih okoljih, različni publiki ter prav tako neodvisno od trajanja projektov.

5. Seznam dodatnih gradiv, povezanih s projektom

Gradiva, ki so nastala v okviru projekta so predvsem: načrti za hišo, dokumentarni film in DVD-ji s filmom, dodatni posnetki različnih aktivnosti, fotografije, ročna dela (prtički, kape, ovitki za telefone, uhani, torbice, verižice, itd.), risbice, ki so jih v okviru delavnic naredili otroci, posodobljena spletna

stran NWC, povzetki tekstov in predstavitve različnih projektov ter primerov dobrih praks na mednarodni konferenci, različne *powerpoint* predstavitve, obsežna raziskovalna naloga študentke FDV Katarine Cvikel (pod mentorstvom prof. dr. Maje Bučar). Večino omenjenih gradiv prilagamo poročilu, nekaj pa jih je možno videti na spletni strani www.nwc-kigali.org.

6. Oblikovana partnerstva v okviru projekta

V okviru projekta smo sodelovali predvsem s KIE – CGCD, NDA in RAUW (iz Ruande), preko mednarodne konference pa smo vzpostavili stik tudi z nekaterimi drugimi organizacijami in posamezniki, s katerimi smo ohranili redne stike in z nekaterimi začeli tudi sodelovati sodelovanje (dr. Stroma Cole, *Sunny Skies Women's Project Kampala* – Immaculate Owacha, dr. Irena Weber, dr. Irena Ateljević, itd.). Preko Edirise – Uganda smo vzpostavili stike s člani Humanitarno-medicinske odprave (zdravniki in študentje medicine iz Slovenije) in se z njimi dogovorili za izvedbo delavnice v Kigaliju pri NWC ter začeli načrtovati dolgoročnejše sodelovanje – tudi z naslednjo odpravo, ki na jugo-zahod Ugande potuje v marcu 2012. Ob koncu projekta pa smo se dogovorili tudi z dr. Majo Bučar, da bomo film pokazali njenim študentom na FDV in se po njem pogovarjali o razvojnih projektih in razvojni pomoči. Zaradi vnaprej načrtovanega urnika in programa bo to lahko šele proti koncu semestra.

7. Sodelovanje s predstavniki vlade in ministrstva za komuniciranje oziroma odnose z javnostmi

Ob samem začetku načrtovanja in pripravljanja mednarodne konference smo bili v rednih stikih s Heleno Drnovšek Zorko, ki naj bi na konferenci tudi sodelovala. Kmalu po tem smo izvedeli, da odhaja na Japonsko in sodelovanje žal ne bo možno. Hkrati smo k sodelovanju pri konferenci povabili go. Alenko Suhadolnik, ki je udeležbo sprva potrdila, tik pred konferenco pa žal odpovedala (zato je tudi ostala navedena kot govorka na programu). Ker večina drugih dogodkov (ki so potekali večinoma v Ruandi) ni bila takšne narave, da bi se nam zdelo primerno povabiti predstavnike MZZ, smo letos povabili le na projekcijo dokumentarnega filma in razpravo o izzivih razvojnih projektov, vendar bi šele po dogodku lahko poročali o tem, ali je bil kdo prisoten. S predstavniki MZZ smo bili v rednem stiku in smo o nastalih težavah pri projektu tudi poročali – najprej pisno, nato pa smo prosili še za izredni sestanek z g. Verdirjem ter go. Gradič Režen.

Januarja 2011 je bila pri nas na obisku veleposlanica Ruande na Nizozemskem, Immaculee Uwanyiligira. Podrobno smo ji predstavili projekte, aktivnosti in težave, s katerimi smo se soočali (parcela, hiša). Obljubila nam je, da bo poskušala pomagati, če ji pripravimo vso potrebno dokumentacijo. To smo naredili in veleposlanica je dokumentacijo posredovala v kabinet županje Kigalija, od koder so klicali predsednico NWC, a konkretne pomoči z njihove strani ni bilo – svetovali so, da NWC pomoč poišče pri dobrem odvetniku ali celo, da prejšnja dva lastnika parcele ovadijo, saj sta jih zavajala. Z veleposlanico smo ostali v občasnih stikih, pred nekaj dnevi smo prejeli od nje pismo in nekaj knjig, ki jih je omogočila ambasada. V marcu 2011 pa je veleposlanica obiskala tudi lokalno pisarno NWC in vse članice. Po obisku pri nas je izrazila interes, da vidi, kaj in kako delamo, tudi »na terenu«. Po poročanju članic NWC je obisk trajal približno 3 ure, saj je veleposlanico zanimala vsaka aktivnost, s katero se ukvarja NWC. Prizadevali si bomo za ohranitev stikov tudi v prihodnje.

V času zadnjega obiska koordinatorke projekta v Ruandi smo se dogovorili za sestanek s podžupanjo za socialne zadeve (*Vice Mayor in Charge of Social Affairs*), ki je pokazala velik interes za projekte in aktivnosti, ki jih izvaja NWC. Tudi njej smo pojasnili težave s parcelo in gradnjo, vendar smo prav tako dobili (le) nasvet – podoben kot od veleposlanice. Je pa podžupanja obljubila, da bo NWC obveščala o vseh dogodkih, aktivnostih, izobraževanjih, itd. na področjih, s katerimi se ukvarjajo. Upamo, da bo

tudi predsednica NWC redno vzdrževala stike in obveščala o njihovih dogodkih ter aktivnostih in podžupanje tudi povabila na obisk v pisarno NWC.

8. Predlog novih aktivnosti, ki temelji na rezultatih in izkušnjah projekta

Aktivnosti, ki bi jih na podlagi izkušenj in rezultatov tega projekta predlagali za v prihodnje so:

- nakup hiše oziroma prostorov – namesto nakupa parcele in načrtovanja gradnje hiše (ob predpostavki, da bi imeli na voljo tudi več sredstev, kot smo jih imeli sedaj);
- bolj dobičkonosne aktivnosti, ki bi pomenile tudi večjo neodvisnost in samo-vzdržnost centra (primer takšne aktivnosti iz projekta »Ženski center Nyamirambo – ženske za ženske« je na primer gojenje gob na parceli NWC):
  - restavracija (za začetek v najemu), kjer bi nekaj članic bilo tudi zaposlenih) in storitve *catering*-a za večje zabave, poroke, itd.;
  - taksi služba ali *rent-a-car*, saj ima NWC v trajnem lastništvu avto (Toyota RAV – kupljen z evropskimi sredstvi) ter prevozi turistov z in na letališče;
  - trgovina ali morda mlekarna (ob predpostavki, da bi članice NWC lahko vzpostavile uspešno sodelovanje s kmeti, ki bi jim dobavljali mleko);
  - fotokopirnica, papirnica in *internet-cafe* (le-teh je v Kigaliju vedno več in vedno več je tudi uporabnikov);
- več aktivnosti (in več sredstev za to) za otroke – predvsem kontinuirana učna pomoč, pa tudi sprostivne, kreativne in športne aktivnosti;
- študijski obiski (predvsem za članice NWC) in izmenjevanje izkušenj s »terena« z drugimi organizacijami;
- aktivnosti neformalnega izobraževanja za ženske, ki bi vključevala več profesionalnih treningov in usposabljanj (ter za to predvidena sredstva)

tudi predsednica NWC redno vzdrževala stike in obveščala o njihovih dogodkih ter aktivnostih in podžupanje tudi povabila na obisk v pisarno NWC.

8. Predlog novih aktivnosti, ki temelji na rezultatih in izkušnjah projekta

Aktivnosti, ki bi jih na podlagi izkušenj in rezultatov tega projekta predlagali za v prihodnje so:

- nakup hiše oziroma prostorov – namesto nakupa parcele in načrtovanja gradnje hiše (ob predpostavki, da bi imeli na voljo tudi več sredstev, kot smo jih imeli sedaj);
- bolj dobičkonosne aktivnosti, ki bi pomenile tudi večjo neodvisnost in samo-vzdržnost centra (primer takšne aktivnosti iz projekta »Ženski center Nyamirambo – ženske za ženske« je na primer gojenje gob na parceli NWC):
  - restavracija (za začetek v najemu), kjer bi nekaj članic bilo tudi zaposlenih) in storitve *catering-a* za večje zabave, poroke, itd.;
  - taksi služba ali *rent-a-car*, saj ima NWC v trajnem lastništvu avto (Toyota RAV – kupljen z evropskimi sredstvi) ter prevozi turistov z in na letališče;
  - trgovina ali morda mlekarna (ob predpostavki, da bi članice NWC lahko vzpostavile uspešno sodelovanje s kmeti, ki bi jim dobavljali mleko);
  - fotokopirnica, papirnica in *internet-cafe* (le-teh je v Kigaliju vedno več in vedno več je tudi uporabnikov);
- več aktivnosti (in več sredstev za to) za otroke – predvsem kontinuirana učna pomoč, pa tudi sprostitvene, kreativne in športne aktivnosti;
- študijski obiski (predvsem za članice NWC) in izmenjevanje izkušenj s »terena« z drugimi organizacijami;
- aktivnosti neformalnega izobraževanja za ženske, ki bi vključevala več profesionalnih treningov in usposabljanj (ter za to predvidena sredstva)

 Mirovni inštitut
Peace Institute
Metelkova 6
SI - 1000 Ljubljana

Po pooblastilu
Mag. Franja Arlič
Upravna direktorica

